

УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ЦЕЛІАКІЇ У ДІТЕЙ З ЦУКРОВИМ ДІАБЕТОМ 1 ТИПУ

**Большова О.В., Лукашук І.В., Спринчук Н.А., Музь В.А., Самсон О.Я., Вишневська О.А.,
Малиновська Т.М., Пахомова В.Г., Музь Н.М., Пелешук Т.А.**

ДУ «Інститут ендокринології та обміну речовин імені В.П. Комісаренка НАМН України», м. Київ

Хворі на ЦД 1 типу складають групу ризику виникнення целіакії (Ц). У дітей з ЦД 1 целіакія є коморбідністю на основі аутоімунних механізмів зі спільним молекулярно-генетичним поліморфізмом за системою HLA і найчастіше має атипичний перебіг. У дітей з ЦД 1 целіакія зустрічається в 10 разів частіше, ніж в загальній популяції. Сучасна діагностика Ц базується на настановах ESPGHAN (2012) в групах ризику (алгоритм 2). Виявлення Ц у дитини з ЦД 1 складає певні складнощі і залежить від співпраці між дитячим ендокринологом та гастроентерологом, не дивлячись на те, що новітні рекомендації ESPGHAN добре працюють в групах ризику, а сучасна діагностика Ц (серологічні та генетичні дослідження) забезпечує 100% специфічність та чутливість. Крім того, батьки дітей часто не налаштовані сприйняти коморбідність та/або зволікають із застосуванням, призначеної безглютенової дієти (БГД).

Мета: вивчити діагностичну цінність серологічних маркерів Ц у дітей з ЦД 1.

Матеріали і методи дослідження. Обстежено 279 дітей у віці 3-17 років з ЦД 1: у 39 дітей діагностовано Ц (на основі біопсії), HLA типування (DQ2 та DQ8) та серологічних тестів (антитіла до тканинної трансглютамінази IgA та IgG, ендомізіальні антитіла IgA та IgG). В основну групу увійшли діти з ЦД 1 та діагностованою Ц, які розподілені на 2 групи: I група – 39 дітей з ЦД 1 і Ц; II група – 56 дітей з ЦД 1. Всі діти з ЦД 1 отримували інсулінотерапію. Дітей з верифікованим діагнозом Ц (I група) перевели на БГД.

Результати. У 39 (13%) дітей з ЦД 1 діагностовано Ц, з них у 30 – атипову, у 9 дітей – типову Ц. В I групі не встановлено істотних відмінностей глікемічного контролю, частоти тяжкої гіпоглікемії та діабетичного кетоацидозу у співставленні з II групою. Не встановлено різниці зазначених трьох показників в основній групі залежно від комплаєнсу БГД (добре/погане дотримання БГД). Отже, БГД у дітей з ЦД 1 в поєднанні з Ц не погіршує глікемічний контроль.

У пацієнтів з ЦД1 та з клінічними неспецифічними проявами целіакії та позитивними результатами HLA типування (DQ2 та DQ8), у разі значного підвищення титрів антитіл ТкТГ або у разі поєднання незначного підвищення показників ТкТГ і ЕМА, біопсію тонкої кишки можна не проводити. У цих дітей з ЦД 1 діагностують целіакію та призначають їм БГД. Результати нашого дослідження свідчать, що на підставі серологічних маркерів діагностують Ц та призначають БГД без біопсії тонкої кишки.

Висновки. Таким чином, високі титри антитіл ТкТГ IgA і ЕМА IgA можуть слугувати діагностичними маркерами целіакії у дітей з ЦД 1 без проведення біопсії, а також критеріями ефективності БГД.

Доцільно виявляти Ц у дітей з діагностованим ЦД 1, а в подальшому обстежувати на Ц 1 раз на 2 роки. БГД у дітей з ЦД 1 в поєднанні з Ц не погіршує глікемічний контроль. Отримані результати потрібно враховувати у тактиці ведення хворих із зазначеною коморбідністю, що позитивно впливає на клінічний перебіг основного захворювання та целіакії.

УЗАГАЛЬНЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ БАГАТОРІЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ПІДХОДІВ ДО ЛІКУВАННЯ ПОЄДНАНОЇ ПАТОЛОГІЇ ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ В ДІТЕЙ

Борисенко М. І.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ

За власними спостереженнями та даними літератури при першому зверненні до лікаря у більшості дітей, що звертаються за медичною допомогою через 1-4 роки від початку захворювання, діагностується поєднана патологія органів травлення.

Мета дослідження: вивчення стану суміжних органів травлення в дітей з хронічним запаленням слизової оболонки гастродуоденальної зони та узагальнення досвіду багаторічного удосконалення комплексного лікування поєднаної патології.

Методи: Проведено клініко-параклінічне обстеження 1386 дітей з патологією органів травлення, віком від 7 до 15 років. Обстеження хворих включало клінічні, лабораторні та інструментальні методи дослідження.

Результати: У 100% хворих було діагностовано хронічні захворювання гастродуоденальної зони (у 982 - хронічний гастродуоденіт, 268 - хронічний гастрит, 136 - хронічний дуоденіт), у 93,93% - біліарної системи, у 41,21% - підшлункової залози, у 24,25% - товстої кишки. Зміни в біліарній системі та підшлунковій залозі мали переважно функціональний характер. Дисбіоз кишечника діагностовано у 79,17% хворих з ХГД і 29,41% дітей з ХД. Закрепи турбували 17,21% пацієнтів. Результати клінічного та експериментальних досліджень переконливо свідчать про те, що хронічна вогнищева інфекція носо- та ротоглотки є етіопатогенетичним фактором хронічних захворювань гастродуоденальної зони, а імунологічний механізм - провідним у формуванні запального процесу в слизовій оболонці гастро-

дуоденальної зони. Лікування хворих починалося з моменту надходження їх до клініки. В процесі обстеження дітей терапевтичний комплекс розширювався, проводилася його корекція з урахуванням отриманих результатів інструментальних, біохімічних, імунологічних та бактеріологічних методів дослідження. При призначенні лікування до уваги бралися наявність у хворих патології гастродуоденальної зони та інших органів травлення, варіант поєднаної патології, стан кислотоутворюючої функції шлунку, варіант функціональних розладів біліарного тракту та інших факторів. У лікуванні частини хворих застосовувався розроблений нами новий напрямок у лікуванні хронічних захворювань шлунку та дванадцятипалої кишки - імунотерапія. Найбільш виражений вплив його на зворотню динаміку клінічних проявів, заживлення ерозій та тривалість ремісії мало поєднане застосування імунотерапії системного та місцевого імунітету із мембранотерапією порівняно з контрольною групою хворих та групами хворих, що отримували інші варіанти імунотерапії.

У процесі лікування на фоні зворотної динаміки клінічних симптомів хронічних захворювань гастродуоденальної зони у хворих поступово зменшувалися і незабаром зникали прояви супутньої патології зі сторони органів травлення. Перебіг хронічного панкреатиту не корелював із зворотною динамікою клінічних проявів патології гастродуоденальної зони і потребував подальшого лікування.

Висновки: 1. Хронічна патологія органів травлення на момент звернення до лікаря в більшості дітей є поєднаною. 2. Поєднана патологія органів травлення потребує своєчасного виявлення і адекватного комплексного диференційованого лікування.

КОМПЛЕКСНЕ КЛІНІКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ЕТІОЛОГІЇ ХРОНІЧНОЇ ВОГНИЩЕВОЇ ІНФЕКЦІЇ ЛІФО-ЕПІТЕЛІАЛЬНОГО ГЛОТКОВОГО КІЛЬЦЯ НА СТРУКТУРУ ЗАХВОРЮВАНЬ СЕРЦЯ В ДІТЕЙ

Борисенко М.І., Бережний В.В., Чайковський Ю.Б.

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, м. Київ

Національна медична академія післядипломної освіти імені Шупика, м. Київ

За останні 30 років відбулися суттєві зміни в структурі ревматичних та серцево-судинних захворювань у дітей. Для розробки ефективних методів профілактики та лікування даної патології є актуальним визначення чинників, що обумовили ці зміни, та вивчення механізмів її розвитку.

За результатами власних клінічних досліджень та даними літератури у дітей частою патологією є хронічна вогнищева інфекція лімфо-епітеліального глоткового кільця. Найбільшу питому вагу в її етіології займає стафілококова та стрептококова інфекція, причому в кінці минулого століття домінуюче місце почала займати стафілококова інфекція. Для визначення наявності зв'язку між зміною етіології хронічної вогнищевої інфекції лімфо-епітеліального глоткового кільця (ЛЕГК) та характером ураження серцево-судинної системи в дітей, можливих шляхів реалізації пошкоджуючої дії стафілококової інфекції було проведено експериментальне дослідження.

Методи. Експеримент проводився на 46 кроликах породи Шиншила масою 2-3 кг. Хронічне вогнище інфекції моделювалося шляхом проведення чотирьох циклів з проміжками 5, 2,5 і 1 місяць втирань у слизову оболонку ЛЕГК 34 кроликів добової культури золотистого стафілокока (перший експеримент) і у 12 - гемолітичного стрептокока (другий експеримент), які були виділені у дітей із хронічним тонзилітом. Шматочки серця, печінки та жовчного міхура, селезінки, підщелепних лімфатичних вузлів, надниркових залоз, блукаючого нерву готувалися для морфологічного та електронно-мікроскопічного дослідження за загальноприйнятими методиками. Також проведено дослідження в препаратах активності ряду окислювально-відновних ферментів: СДГ-ази, НАД-Н-дегідрогенази, ЛДГ-ази, АТФ-ази.

Результати. У першому експерименті в міокарді тварин виявлено помірно виражені явища білкової дистрофії на тлі дисциркуляторних порушень у капілярному руслі. Зазначені процеси супроводжувалися деяким порушенням метаболічних процесів, про що свідчить нерівномірний розподіл білково-вуглеводних сполук і зрушення ферментативної активності кардіоміоцитів. З тривалістю експерименту вираженість змін в міокарді наростала. Результати морфологічного дослідження органів імунної та гепато-біліарної систем, блукаючого нерву, надниркових залоз експериментальних тварин свідчать про те, що уже в ранні терміни експерименту виникають зрушення в структурі цих органів, що позначається на їх функціональному стані.

У кроликів з другого експерименту визначалось більш значне повнокров'я судин, часто - набряк строми міокарду. Після другого циклу підзараження білкова та жирова дистрофії захвачували більшу, ніж у першому експерименті, кількість кардіоміоцитів. Після третього циклу підзаражень спостерігався некробіоз частини цих клітин. У цей термін у деяких тварин констатовувалася лімфо-гістіоцитарна інфільтрація проміжної тканини. При хронічній вогнищевій інфекції ЛЕГК як стафілококової, так і стрептококової етіології суттєві зміни з боку ендо- і епікарду не виникали.

Висновки: Результати клінічного та експериментального досліджень свідчать про те, що однією із причин зміни структури захворювань серцево-судинної системи є зміни в структурі етіологічних чинників хронічної вогнищевої інфекції лімфо-епітеліального глоткового кільця.